

Отримано: 09 квітня 2023 р.

Прорецензовано: 18 травня 2023 р.

Прийнято до друку: 21 травня 2023 р.

e-mail: olesia.s.lemishovska@lpnu.ua

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0002-5695-0924>

DOI: 10.25264/2311-5149-2023-29(57)-66-72

Лемішовська О. С. Дисципліни бухгалтерської сфери у навчальних програмах львівських академічних закладів університетського типу в XIX – першій половині XX ст.: історичний екскурс. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*: науковий журнал. Острого: Вид-во НаУОА, червень 2023. № 29(57). С. 66–72.

УДК: 930.001.92:378(091):657.1

JEL-класифікація: M41, A20, I21

Лемішовська Оlesia Степанівна,*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та аналізу
Національного університету «Львівська політехніка»*

ДИСЦИПЛІНИ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ СФЕРИ У НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМАХ ЛЬВІВСЬКИХ АКАДЕМІЧНИХ ЗАКЛАДІВ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ТИПУ В XIX – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XX СТ.: ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС

У статті наведено результати дослідження історії викладання навчальних дисциплін, спрямованих на опанування бухгалтерських знань у Львівських академічних закладах університетського типу у XIX – першій половині XX ст. Розкрито і оцінено змістове наповнення бухгалтерських предметів у програмах навчальних закладів з метою розкриття диспозиції предметної сфери знань як компетентнісних складових в програмах підготовки керівних спеціалістів різного профілю у Львівських академічних закладах університетського типу.

Ключові слова: бухгалтерська сфера знань, навчальний процес, заклади вищої освіти Львова, історичний досвід, навчальні програми і посібники.

Olesia Lemishovska,*Candidate of Economic Sciences, associate professor at the Department of Accounting and Analysis,
Lviv Polytechnic National University*

DISCIPLINES OF THE ACCOUNTING FIELD IN THE EDUCATIONAL PROGRAMS OF ACADEMIC INSTITUTIONS IN LVIV: HISTORICAL OVERVIEW FROM THE 19TH TO THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY

The expediency is substantiated, and the results of the study on the history of accounting knowledge provision for non-core specialization specialists in Lviv academic institutions of the university type from the 19th to the first half of the 20th centuries are presented. The study reveals the content and position of accounting disciplines in the educational programs of the examined institutions. By analyzing the content of accounting subjects and their placement in educational programs for the training of managerial specialists in various profiles (management and technical specialties), it was established that the main motive behind the educational process was to acquire skills in the professional use of accounting data in management. The necessity of such knowledge was also determined by the managerial responsibility of organizing accounting and presenting accounting statements.

It was found that the establishment of the regional accounting system (“provincial accounting”) and the consolidation of its teaching tradition in educational institutions had a significant influence on university professors, who were also official representatives of the Galician provincial accounting department and members of the state examination commission on state accounting. An analytical review of educational and practical manuals and textbooks developed by the professors of the examined educational institutions for acquiring practical accounting skills and constructing different types of accounting for organizing state, national, municipal enterprises, and private farms was conducted.

The article argues that the ideas established in the past regarding the acquisition of accounting knowledge by specialists in various fields as future managers can be utilized in the development of modern university educational and professional programs. Based on the study’s findings on the methodological connection between theoretical accounting disciplines and practical subjects (courses), it is concluded that their integration can be beneficial in creating a comprehensive system of scientific and methodological support for the modern educational process in managerial, financial, and economic specialties. An alternative approach could involve incorporating historical practices of organizing economic studies for a theoretical review of the accounting and reporting subject area into the current training processes for non-accounting specialized professionals.

Keywords: accounting field of knowledge, educational process, higher education institutions in Lviv, historical experience, educational programs, manuals.

Постановка проблеми. Під впливом загальновідомих подій останнього року більш вираженого характеру набувають процеси творення сучасної української нації, важливим компонентом яких є конструювання національного історичного наративу (оповідати історію). Зафіксовані в Конституції України принципи

державного сприяння «консолідації й розвитку історичної свідомості української нації, її традицій і культури» знаходять очевидний вираз у сучасному суспільстві. У світовому просторі внаслідок героїчного спротиву нашої держави проти воєнної агресії окупанта різні аспекти минулого української історії також набули досить значного зацікавлення і популярності.

Це важливе національне завдання значною мірою лежить в координатах наукової інтерпретації і коригування поглядів на минуле різних суспільно-політичних сфер, серед яких важливими слід розглядати процеси становлення і розвитку економічних і бухгалтерських знань на різних теренах нашої держави. У сучасних авторитетних міжнародних журналах з бухгалтерської освіти (Journal of Accounting Education) та бухгалтерської історії (Accounting History review) актуальними визнаються історіографічні розвідки, у яких розкривають змістове наповнення та місце предметів бухгалтерської сфери, включених у навчальні програми освітніх закладів в минулих історичних періодах. В українській історіографії не достатньо дослідженими і оціненими залишаються факти забезпечення бухгалтерськими знаннями при підготовці фахівців непрофільних спеціальностей у Львівських закладах університетського типу в окреслений у статті період, що обґрунтовує актуальність пропонованого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У публікаціях багатьох відомих в бухгалтерській сфері науковців, наприклад, турецького вченого Октайя Гювелелі, дотримується позиція, що в «країні, де проводяться дослідження у сфері бухгалтерського обліку, повинен бути паралельно розкритий і минулий досвід організації фахової освіти» [1]. У працях українського науковця В. Є. Швеця також дотримується погляд про те, що «дослідження й узагальнення історичних фактів про викладання бухгалтерського обліку та споріднених дисциплін є важливою базою для структуризації розвитку обліково-аналітичних наук в Україні» [2, с. 310].

В дослідженні історіографічного спрямування К. Б. Кугай відзначаються вагомі «досягнення університетської освіти в Західній Україні» у цей період із твердженням, що «сучасна система вітчизняної університетської освіти має глибоке історичне коріння, ґрунтовну наукову основу і непересічну національну традицію» [3, с. 29]. Стосовно доцільності проведення історіографічних досліджень змісту і процесів організації економічної освіти в Галичині З. В. Гіптерс обґрунтовує важливість «вивчення історико-педагогічної спадщини, провідні ідеї якої можуть бути використані для удосконалення змісту, форм і методів при формуванні цілісної системи науково-методичного забезпечення сучасної економічної освіти» [4]. Подібним чином важливість досліджень економічних і бухгалтерських дисциплін аргументує Г. І. Шайнер, відзначаючи, що «ретроспективний аналіз економічної освіти у другій половині XIX – першій третині XX століття на західноукраїнських землях є корисним для визначення шляхів удосконалення сучасного навчального процесу та виявлення перспектив подальшого генезису сучасної вітчизняної економічної освіти» [5, с. 3].

Мета і завдання дослідження: розкрити історичну спадщину про організацію і зміст вивчення бухгалтерської сфери знань у навчальних процесах Львівських академічних навчальних закладів в задекларовані часові рамки та виявити окремі вдалі рішення в минулому, які можуть бути використані для адаптації набутого досвіду в сучасній університетській освіті при підготовці фахівців непрофільних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Дослідження історії становлення і розвитку знань економічної сфери в закладах вищої університетської освіти в Україні закономірно пов'язуються з історією окремих регіонів, які входили до складу різних державних утворень. Об'єктом пропонованого дослідження є західноукраїнська територія, яка входила до адміністративної одиниці у формі крайового (провінційного) утворення «Галичина і Лодомерія» (Galicija i Lodomerija). Як і інші територіальні утворення державно-регіонального управління в моделі австрійської унітарної держави, ця адміністративна одиниця була наділена певними автономними правами, зокрема й щодо можливостей формування і використання на практиці артикульованої імперативними приписами «провінційної бухгалтерії». Затребуваність практикою саме таких знань і вмій зумовлювало і відповідний зміст бухгалтерського навчання.

Приєднання Галичини до Австрійської корони сприяло розвитку промисловості та кооперативної діяльності і, відповідно, викликало потребу в кваліфікованих працівниках з бухгалтерського обліку. Підготовка бухгалтерських кадрів на території Галичини у цей час переважно здійснювалася через вишкіл в купецьких гімназіях та у системі кооперативного шкільництва. У нашому дослідженні йдеться про вивчення бухгалтерської справи в навчальних закладах, які були попередниками для сучасних університетів: Львівського національного університету імені Івана Франка, Національного університету «Львівська Політехніка», Львівського торговельно-економічного університету та Львівського національного аграрного університету.

Львівський національний університет імені Івана Франка зі статусом «гідності академії і титулу університету» на початковому етапі, визначеному для цієї статті, вже функціонував, а інші були створені за

рішеннями австрійського уряду. В 1816 р. у Львові було відкрито Реальну школу, яка надалі функціонувала під різними назвами: Цісарсько-королівська реальна школа (1816–1825 рр.); Цісарсько-королівська реальна школа технічних і комерційних наук (1825–1835 рр.); Цісарсько-королівська реально-торговельна академія (1835–1844 рр.).

Значимість в тогочасний період економічної освіти загалом і бухгалтерії як навчальної дисципліни підтверджується п. 5 Рапорту Придворної навчальної комісії «Про заснування Реальної школи у Львові», у якому відзначено потребу «налагодити в цьому краї виклад економіки, котра наразі перебуває осторонь». Насамперед це стосувалося предмету «Бухгалтерія», який цим документом був визначений «обов'язковим» серед невеликої кількості інших навчальних дисциплін. Крім цього, розпорядженням Крайового сейму (циркуляр від 23.09.1817 р.) визначено, що «через вісім років після відкриття цієї школи від тих, хто претендує на право самостійного ведення торгівлі у Львові, вимагатимуть закінчення реальної школи, або складання іспиту з бухгалтерії, вексельного і торгового права» [6, с. 38].

У 1844 р. Реально-торговельну академію було реорганізовано у Технічну академію (нині – Національний університет «Львівська Політехніка») та Реально-торговельну школу (нині – Львівський торговельно-економічний університет). Технічна академія в період 1844–1877 рр. функціонувала під назвою Цісарсько-королівська технічна академія, а пізніше Цісарсько-королівська політехнічна школа; з 1921 по 1939 рр. – Львівська політехніка. Сучасний Львівський торговельно-економічний університет, починаючи з 1844 р., функціонував під назвою «Цісарсько-королівська технічна академія з торговельним відділенням» як відокремлений навчальний заклад. У 1899 р. засновано державну торговельну школу у Львові, яка від 1922 р. отримала офіційну назву «Вища школа закордонної торгівлі у Львові». Початком історії Львівського національного аграрного університету вважається відкриття у 1856 р. Вищої рільничої школи, яка з 1880 р. отримала статус вищого сільськогосподарського навчального закладу. У 1901 р. Вищій школі у Дублянах надано статус Рільничої академії, яку 1919 р. зі статусом рільничого факультету приєднано до Львівської політехніки.

Вивчення теоретичних знань і набуття прикладних вмінь з бухгалтерської сфери у перших двох з наведених освітніх закладів здійснювалося на непрофільних напрямках підготовки фахівців. У Львівському університеті організаційно це знаходило вираз у виникненні і розвитку економічних студій при виділенні управлінського фаху на юридичному факультеті (1850 р.). Ці студії проводилися з постійними змінами найменувань економічних дисциплін, зокрема й предметів для вивчення бухгалтерського обліку [2]. В межах цих студійних викладів акцентованим був теоретичний огляд предметної сфери знань, а також вивчення імперативних приписів та державної регуляції у сфері обліку і звітності [7]. Викладання предметів бухгалтерської сфери у Львівській політехніці здійснювалося на технічних спеціальностях при підготовці майбутніх керівників різних державних та комерційних структурних утворень і мало більш прикладний характер. Набуття навичок професійного використання бухгалтерських даних в управлінні було основним мотивом освітнього процесу. Потребу в таких знаннях зумовлювали й імперативні приписи Австрійської держави (закон від 9 квітня 1873 р.), якими передбачено, що всі суб'єкти господарювання зобов'язані вести бухгалтерський облік і публічно представляти бухгалтерську звітність, відповідальність за що покладалася на керівників.

У пізніший період (друга половина XIX ст.) в навчальні програми Львівського університету введено предмети для розширення теоретичного погляду на бухгалтерську сферу (див. пп. 1; 3; 4; 5 таблиці). У Львівській політехніці так само поступово поглиблювалося теоретичне і прикладне вивчення бухгалтерських знань і вмінь шляхом включення в навчальні програми за різними напрямками підготовки відповідних предметів (див. пп. 2; 3; 4; 5 таблиці). Аналіз змістового опису навчальних дисциплін Львівської політехніки [8; 9; 10] дозволяє зробити висновок, що в навчальних програмах ці предмети перманентно узгоджувалися з регіональними напрацюваннями у предметній сфері та під впливом розвитку європейського бухгалтерського обліку. Впроваджені у навчальний процес предмети бухгалтерського профілю упродовж охопленого дослідженням періоду мали різні назви з виділенням галузевих видів обліку (див. табл. 1).

Для акцентування тематики пропонованого дослідження наведемо деякі факти стосовно побудови регіональної системи рахівництва («провінційної бухгалтерії»), які змінювали також і зміст навчальних дисциплін. Саме університетські викладачі готували навчально-методичне забезпечення і посібники, які використовувалися і на практиці. В енциклопедичних та історіографічних виданнях [7] відзначається викладач Львівського університету, офіційний представник Галицької провінційної бухгалтерії і професор рахівництва Й. Шротт. У дослідженнях науковців робиться висновок, що саме цим вченим «було систематизовано лекційні виклади теоретичних основ бухгалтерії з нахилом до регіональної системи обліку, традиції викладання якої в університеті підтримував професор державного рахівництва З. Штайнер [11].

Останній з викладачів університету паралельно викладав дисципліни з торгової науки і комерційного бухгалтерського обліку у Технічній академії.

Таблиця 1

**Дисципліни з вивчення бухгалтерських знань в навчальних закладах Львова
наприкінці XIX – початку XX ст.**

№	Львівський університет	Львівська політехніка
1	Державне рахівництво, а саме історичний розвиток і його сучасний стан в австрійській державі	Бухгалтерія і засади будівництва (Buchalterya i ustawy budownicze)
2	Основи загального рахівництва	Бухгалтерія (Buchalterya)
3	Державне рахівництво для справ країв Австро-Угорської монархії	Подвійна бухгалтерія (Buchalterja podwójna)
4	Історичний розвиток рахункових умінь та література про це від найдавніших часів	Бухгалтерський облік (Rachunkowość)
5	Основи рахункових умінь із застосуванням до потреб приватних і суспільних	Рахівництво (Księgowość)
6	Репетиторіум і практичні вправи з державного рахівництва	Облік та касові операції на залізниці (Rachunkowość i kasowość kolejowa)
7	Загальні основи рахівництва, так званого купецького одинарного і подвійного, з розглядом і порівнянням різних способів ведення купецьких книг	Адміністрування та облік в лісовому господарстві (Administracja lasu z księgowością)
8	Репетиторіум і практичні вправи з купецького рахівництва – як одинарного, так і подвійного	Бухгалтерський облік в сільському господарстві (Rachunkowość rolnicza)

Значну частину навчальних предметів бухгалтерської сфери у Львівському університеті викладав заступник професора державного рахівництва, член державної екзаменаційної комісії з державного рахівництва Стефан Козма. Він також заміщав посаду викладача торгівельної науки і комерційної бухгалтерії в Цісарсько-королівській реально-торговельній академії. Членом державної екзаменаційної комісії з державного рахівництва був викладач Львівського університету Т. Кульчицький, який мав звання старшого королівського радника і досвід викладання предмету «Державне рахівництво» у Празькому університеті.

Відзначені та інші університетські викладачі готували навчально-практичні посібники і підручники. Так, наприклад, членом регіональної (провінційної) комісії з державних іспитів з бухгалтерського обліку О. Скіборським (Sciborski Aleksander) у 1912 р. був підготовлений і тиражований *Podręcznik do nauki rachunkowości ogólnej i państwowej; opracowany według wykładów radcy Dworu Tadeusza Klusik-Orzechowskiego na s.k Uniwersytecie we Lwowie*. У передмові до цього видання автор відзначив: «Багаторічна практика у бухгалтерській сфері та понад десять років активної участі в державних іспитах з бухгалтерії дали можливість набути всебічних знань з цієї професії і розробити підручник, придатний для опанування навиків практичного рахівництва та сценаріїв для вивчення галузевих видів бухгалтерського обліку з метою його організації на державних, національних та муніципальних підприємствах й приватних господарствах». Створення в краю нової системи фінансових установ і надання їм з боку держави більш розширених повноважних функцій викликало потребу перегляду змісту рахівничої практики та вивчення окремих розділів бухгалтерської теорії. У посібнику використані матеріали з лекцій придворного радника Тадеуша Ключіка-Ожеховського з Варшавського університету.

В нарисах історії Львівського торговельно-економічного університету [12] наведено систематизований і всебічний аналіз фактів про викладання різних предметів, зокрема й з бухгалтерського обліку. Тому тут відзначимо лише деякі з них, зокрема теоретичну розробку викладача цього навчального закладу (тогочасної Львівської Торгової академії) П. Цьомпи (Siompa Pawel). У 1910 р. ним було розроблено одну з найбільш неординарних й інтелектуальних (за артикуляцією багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників) праць у сфері бухгалтерського обліку *Grundrisse einer oekonomie und die auf der nationalökonomie aufgebaute natürliche theorie der Buchhaltung* (Нариси економетрії і побудована на національній політекономії теорія бухгалтерського обліку). Сам автор у передмові до цієї праці вказував: «Для мене є приємним обов'язком висловити тут мою щирю подяку товариству випускників Львівської торгової академії, де мої доповіді спричинили розробку цієї теорії». Для підтвердження високого наукового рівня цієї праці наведемо той факт, що початковий текст цієї розробки представлений «Congres International de comptabilite, de droit commercial et comptable» (Міжнародному конгресу з бухгалтерського обліку і комерційного права) в Ліоні («Compte-Rendu, Lyon, 1908»).

Відзначимо також навчальний підручник, підготовлений у 1918 р. А. Павловським (Antoni Pawlowski) – професором і ректором тогочасної Академії зовнішньої торгівлі *Rachunki kupieckie dla szkół handlowych*.

Część I i II. Dla szkół kupieckich i niższych klas akademii handlowych. Видання підручника здійснено в межах серії навчальних видань Książnicy towarzystwa Nauczycieli szkół wyższych we Lwowie. В розвиток наведених матеріалів у цьому підручнику у 1922 р. був підготовлений і виданий із таким же статусом навчальний посібник *Rachunki kupieckie dla szkół handlowych. Część III. Dla szkół kupieckich i niższych klas akademii handlowych*.

В історіографії сучасного Львівського національного аграрного університету [13] наведено організаційні і методичні аспекти освітньої діяльності, зокрема і деякі узагальнені відомості про сферу бухгалтерського навчання. Наведемо деякі напрацювання викладачів тогочасної Вищої рільничої школи зі статусом вищого сільськогосподарського навчального закладу. До науковців, які у своїх працях зробили внесок у розвиток регіонального бухгалтерського обліку, можна зарахувати Юліуша Ау (Au Juliusz) – професора економіки сільського господарства цієї школи. У 1899 р. ним підготовлений підручник *Nauka (zasady) rachunkowości dla potrzeb gospodarstwa wiejskiego zastosowanej*. Навчальний посібник призначався для вищих рільничих шкіл і практичного застосування сільськогосподарськими підприємствами і мав позитивний відгук професора З. Струсевича з Національного департаменту королівства Галіції і Лодомерії, оскільки адаптовані до крайових умов практичні методи та схеми ведення рахівництва на великих фермерських господарствах – «це вдало і критично сформований матеріал, який неможливо знайти в літературі з бухгалтерської науки».

На розвиток сільськогосподарського рахівництва в краю значний вплив мав підготовлений у 1926 р. професором Ф. Буяком (Franciszek Bujak) посібник *Rachunkowość rolnicza dla gospodarstw włościańskich* (Бухгалтерія рільнича для волосних господарств). Видання спиралося на матеріали перекладеного посібника Е. Лаури (Ernest Laur) – професора сільськогосподарських наук Технічного університету Цюріха. У цьому посібнику автором сформульовані адаптовані бухгалтерські підходи для об'єктивного відображення результатів функціонування фермерських господарств краю та їх вивчення в сільськогосподарських школах. В передмові до видання автором відзначено: «Мій переклад не міг бути абсолютно точним, оскільки сільськогосподарські відносини у Швейцарії багато в чому відрізняються від тих, що мають місце в польській державі. Потреба в такому виданні обґрунтовувалася тим, що багато фермерських господарств регіону «не ведуть належного рахівництва про свої доходи і витрати, хоча багато з них оцінюють корисність належного бухгалтерського обліку і готові його впроваджувати».

Відзначимо і виданий у 1905 р. посібник В. Ленкієвича (Władyzław Lenkiewicz) *Rachunkowość pojedyncza i podwójna (dla większej własności ziemskiej)* (Бухгалтерія спрощена і подвійна (облік для великих землевласників)). Посібник призначений для впровадження у практику бухгалтерської методики в домогосподарствах, які мають соціально значиму позицію в суспільному середовищі. У посібнику обґрунтована значимість бухгалтерської інформації в підвищенні ефективності управління великими фермерськими господарствами з авторськими аргументаціями «необхідності добротного обліку для великих земельних володінь ... чим точнішим є впроваджений у практику облік, тим більше можливостей пояснити хід виробництва та вигоди від кожного підрозділу».

Наведемо опис змістових параметрів бухгалтерських дисциплін на основі їх анотацій в навчальних програмах [8; 9; 10]. Для забезпечення кваліфікаційної підготовки керівних спеціалістів на різних спеціальностях вводилися предмети галузевого спрямування: *Rachunkowość i kasowość kolejowa* (Бухгалтерський облік та касові операції на залізниці); *Administracja lasu z księgowością* (Адміністрування та бухгалтерія в лісовому господарстві); *Rachunkowość rolnicza* (Бухгалтерський облік в сільському господарстві); предмет, акцентований на сільськогосподарську бухгалтерію, – «*Nauka rachunkowości, kalkulacji i szacowanie*» (Наука рахівництва, калькуляції і оцінки).

Теоретичні бухгалтерські дисципліни супроводжувалися вивченням предметів (курсів) практичного спрямування: Наука практичного ведення рахункових книг, торгівельної кореспонденції та праці у канторах; Рахунково-адміністративна практика; Семінар з економіки в сільському господарстві; Семінар з виробничої калькуляції. Вони були спрямовані на вироблення в студентів навичок і вмінь у складанні щоденних та щотижневих звітів, ведення господарських книг на базі первинної облікової інформації; вирішувалися приклади розрахунку загальних витрат підприємства та їх розподіл (матеріальні витрати, праця) для вирішування прикладних завдань з аналізу витрат на виготовлення продукції.

Вважаємо за доцільне відзначити, що в основу вивчення дисциплін покладалася загальний рахунок (зведений рахунок майна і капіталу), який подавався інструментом, що інформаційно забезпечував орієнтири в управлінні суб'єктами господарювання. В анованих описах предметів відзначалася потреба опанування раціональної бухгалтерської методики стосовно вибору правильного подвійного запису на основі порівняння англійської, німецької та французької шкіл (*metoda podwójna poprawna (szkoła angielska, szkoła niemiecka, szkoła francuska)*). У 1920–1922 навчальних роках згідно начального плану викладалася

дисципліна *Buchalterja podwójna* (Подвійна бухгалтерія), яка від 1923 р. отримала назву *Rachunkowość*. Структура програм цих навчальних дисципліни передбачала розкриття таких тем, як сутність та поняття бухгалтерського обліку за методом подвійного та одинарного запису.

Аналіз тематичної структури предмету *Księgowość* (Бухгалтерський облік) показує, що при його опрацюванні вивчалася специфіка організації і особливості ведення обліку в основних галузях економіки. В рамках дискусійної проблематики розглядалися підходи до складання балансів, їх оцінка та критичний аналіз. В межах вивчення цього предмету закріплювалися навички практики рахівництва на промислово-муніципальному та сільськогосподарському підприємствах й лісового господарства. Навчальна дисципліна *Nauka prowadzenia praktycznego ksiąg rachunkowych, korespondencyi handlowej, tudzież prac kantorowych* (Наука практичного ведення рахункових книг, торгівельної кореспонденції та праці у канторах) передбачала опанування основних засад організації системної бухгалтерії з використанням методів, які практикувалися у тогочасній європейській практиці.

Висновки. Результати проведеного дослідження організації і змісту вивчення бухгалтерської сфери знань у навчальних процесах Львівських академічних навчальних закладів дають змогу зробити висновок про те, що закладені ідеї в минулому стосовно набуття знань з бухгалтерської сфери фахівцями різних спеціальностей як майбутніх керівників можуть бути використані для формування сучасних університетських освітньо-професійних програм. В сучасних умовах управління будь-якою економічною системою спираються на великий масив інформаційного забезпечення, у якому найбільш важливе значення мають формалізовані показники обліку і публічної звітності. Управлінський персонал, фінансові аналітики та працівники планово-економічних служб повинні володіти певним рівнем бухгалтерських знань. Наведена методична ув'язка матеріалів теоретичних бухгалтерських дисциплін і вивчення предметів (курсів) практичного спрямування у досліджених навчальних закладах в минулому може бути використана при формуванні цілісної системи науково-методичного забезпечення сучасного навчального процесу на управлінських, фінансових та економічних спеціальностях.

Література:

1. Oktay G. (2012). Education of History and Education of Accounting History. *MUFƏTAD DERGƏSƏ*, January. <<http://www.mufitad.org/index.php/en/journal/904-tarih-egitimi-ve-muhasebe-tarihiegitimi.html>> (2023, березень, 10).
2. Oktay G. (2012). Education of History and Education of Accounting History. *MUFƏTAD DERGƏSƏ*, January. <<http://www.mufitad.org/index.php/en/journal/904-tarih-egitimi-ve-muhasebe-tarihiegitimi.html>> (2023, March, 10) [in English].
3. Швець В. Є. Виникнення і розвиток економічних студій у Львівському університеті в XIX ст. *Формування ринкової економіки в Україні. Збірник наукових праць ЛНУ ім. І. Франка*. 2012. № 32. С. 303–310.
4. Shvets V.Ie. (2012). Vynykennia i rozvytok ekonomichnykh studii u Lvivskomu universyteti v XIX st. [The emergence and development of economic studies at Lviv University in the XIX th centuries] *Formuvannia rynkovoї ekonomiky v Ukraini. Zbirnyk naukovykh prats LNU im. I. Franka*, [Collection of scientific works of LNU named I. Franka], 32, 303-310 [in Ukrainian].
5. Кугай К. Б. Становлення класичної університетської освіти в Західній Україні (XVII–XIX ст.). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. № 13. С. 24–29.
6. Kuhai K. B. (2017). Stanovlennia klasychnoi universytetskoї osvity v Zakhidnii Ukraini (XVII-XIX st.) [The formation of classical university education in Western Ukraine (XVII-XIX centuries)]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu* [Scientific Bulletin of the International Humanitarian University], 13, 24-29 [in Ukrainian].
7. Гіптерс З. В. Економічна освіта на західноукраїнських землях: історико-педагогічний аспект. *Economics management, law: Socio-economic aspects of development Collection of scientific articles*. 2016. № 2. Edizioni, Magi (Roma, Italy). С. 208–211.
8. Hipters Z.V. (2016). Ekonomichna osvita na zakhidnoukrainskykh zemliakh: istoryko-pedahohichnyi aspekt [Economics Education in the western lands Ukraine: historical and pedagogical aspects]. *Economics management, law: Socio-economic aspects of development Collection of scientific articles*, Vol. 2. Edizioni, Magi (Roma, Italy), 208–211 [in Ukrainian].
9. Шайнер Г. І. Розвиток комерційної освіти на Західноукраїнських землях (друга половина XIX – перша третина XX століття) : автореф. дис. ... кандидата педагогічних наук спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2012. 20 с.
10. Shainer H. I. (2012). Rozvytok komertsiiinoї osvity na Zakhidnoukrainskykh zemliakh (druha polovyna XIX – persha tretyna XX stolittia) [Development of commercial education on West Ukrainian lands (the end of the XIXth and the first third of the XXth century)]. avtoref. dys. ... kandydata pedahohichnykh nauk spets. 13.00.01 – zahalna pedahohika ta istoriia pedahohiky. Ternopil: Ternopilskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Hnatiuka, 20 [in Ukrainian].

6. Від Реальної школи до Львівської політехніки: нариси з історії Львівської політехніки (1816–1918) / упоряд. О. В. Шишка; за ред. Ю. Я. Бобала; Національний університет «Львівська політехніка», Науково-технічна бібліотека. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. 440 с.

Vid Realnoi shkoly do Lvivskoi politekhniki: narysy z istorii Lvivskoi politekhniki (1816-1918) (2016). [From Real School to Lviv Polytechnic: essays on the history of Lviv Polytechnic] Uporiad. O.V. Shyshka; za red. Yu.Ia. Bobala; Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnika», Naukovo-tekhnichna biblioteka. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 440 [in Ukrainian].

7. Енциклопедія. Львівський національний університет імені Івана Франка : в 2 т. Т. 1. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 716 с.

Encyklopedia (2011). Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka: v 2 t. T.I. Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 716 [in Ukrainian].

8. Program c. k. Akademii Technicznej Lwowskiej na rok naukowego:1873-1878. We Lwowie: nakladem c.k. Akademii technicznej, 1873 – 1877.

Program c. k. Akademii Technicznej Lwowskiej na rok naukowego:1873-1878. We Lwowie: nakladem c.k. Akademii technicznej, 1873 – 1877 [in Polish].

9. Program ces. król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowego: 1878-1882. We Lwowie: nakladem c.k. szkoły Politechnicznej, 1878 – 1881.

Program ces. król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowego: 1878-1882. We Lwowie: nakladem c.k. szkoły Politechnicznej, 1878 – 1881 [in Polish].

10. Program Politechniki Lwowskiej na rok naukowy: 1921-1926. We Lwowie: nakladem Politechniki; I zwjazkowa drukarnia we Lwowie, 1921-1925.

Program Politechniki Lwowskiej na rok naukowy: 1921-1926. We Lwowie: nakladem Politechniki; I zwjazkowa drukarnia we Lwowie, 1921-1925 [in Polish].

11. Швець В. Виникнення і розвиток економічної освіти у Львівському університеті до 1939 року [розділ в монографії «Обліково-аналітичне забезпечення менеджменту економічних суб'єктів: проблеми і шляхи розвитку»]. Львів: Растр 7, 2022. С. 5–22.

Shvets V. (2022). Vynykennia i rozvytok ekonomichnoi osvity u Lvivskomu universyteti do 1939 roku [The emergence and development of economic education at Lviv University until 1939] rozdil v monografii «Oblikovo-analitychne zabezpechennia menedzhmentu ekonomichnykh subiektiv: problemy i shliakhy rozvytku» [chapter in the monograph «Accounting and analytical support for the management of economic entities: problems and ways of development»]. Lviv: Rastr 7, 5-22 [in Ukrainian].

12. Львівська комерційна академія. Нарис історії. Львів : Вид-во Львівської комерційної академії, 2008. 624 с.

Lvivska komertsiiina akademiia (2008). Narys istorii [Essay of history]. Lviv: Vyd-vo Lvivskoi komertsiiinoi akademii, 624 [in Ukrainian].

13. Снітинський В. В., Боярчук В. М., Яцків І. Б. Львівський національний аграрний університет: від витоків до сучасності (1856–2016). Львів : Ліга-Прес, 2016. 420 с.

Snitynskyi V.V., Boiarchuk V.M., Yatskiv I.B. (2016). Lvivskiy natsionalnyi ahrarnyi universytet: vid vytyokiv do suchasnosti (1856-2016) [Lviv National Agrarian University: from the origins to the present (1856-2016)]. Lviv: Liha-Pres, 420 [in Ukrainian].